

Pirnazarova Shahlo Boynazar qizi
Samarqand davlat pedagogika
instituti Pedagogika kafedrası o'qituvchisi
sboynazarovna@gmail.com

Fayziyeva Nargiza Nuriddinovna
Samarqand viloyati Nurobod tumanidagi
2- maktabning boshlang'ich sinf
o'qituvchisi
fayziyevan997@gmail.com

BO'LAJAK BOSHLANG'ICH SINIF O'QITUVCHILARINING KASBIY KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISHDA PEDAGOGIK AMALIYOTNING AHAMIYATI

Annotatsiya. Ushbu maqolada bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishda pedagogik amaliyotning ahamiyati tahlil qilinadi. Maqolada pedagogik amaliyot orqali nazariy bilimlarni amalda qo'llash, pedagogik ko'nikmalarni shakllantirish va reflektiv faoliyatni amalga oshirishning pedagogik samarasiga e'tibor qaratilgan. Shuningdek, pedagogik amaliyotning kompetensiyaviy tayyorgarlikni mustahkamlashdagi roli va o'rni yoritilgan.

Kalit so'zlar: pedagogik amaliyot, kasbiy kompetensiya, bo'lajak o'qituvchi, boshlang'ich ta'lim, pedagogik mashg'ulotlar, kompetensiyaviy tayyorgarlik.

THE IMPORTANCE OF TEACHING PRACTICE IN DEVELOPING THE PROFESSIONAL COMPETENCIES OF FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS

Annotation. This article analyzes the significance of pedagogical practice in the development of professional competencies of future primary school teachers. The study focuses on the pedagogical effectiveness of applying theoretical knowledge in practice, developing pedagogical skills, and implementing reflective activities through pedagogical practice. In addition, the role and importance of pedagogical practice in strengthening competency-based training are highlighted.

Keywords: pedagogical practice, professional competence, future teacher, primary education, pedagogical activities, competency-based training.

ЗНАЧЕНИЕ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ПРАКТИКИ В РАЗВИТИИ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ КОМПЕТЕНЦИЙ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ

Аннотация. В данной статье анализируется значение педагогической практики в развитии профессиональных компетенций будущих учителей начальных классов. Особое внимание уделяется педагогической эффективности применения теоретических знаний на практике, формированию педагогических навыков и осуществлению рефлексивной деятельности в ходе педагогической практики. Также освещена роль и значение педагогической практики в укреплении компетентностной подготовки.

Ключевые слова: педагогическая практика, профессиональная компетенция, будущий учитель, начальное образование, педагогические занятия, компетентностная подготовка.

Zamonaviy pedagogik ta'lim tizimi bo'lajak pedagog kadrlarni tayyorlashda ularning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishga alohida e'tibor qaratadi. Boshlang'ich sinf o'qituvchisi ta'lim jarayonining sifatini belgilovchi asosiy omillardan biri hisoblanadi. Shu bois pedagogik amaliyot, ya'ni bo'lajak o'qituvchilarning o'quv jarayonida bevosita ishtirok etishi, ularning kasbiy kompetensiyalarini shakllantirishning eng samarali vositasi sifatida qaraladi.

Pedagogik amaliyot bo'lajak o'qituvchilarga nazariy bilimlarni real pedagogik vaziyatlarda qo'llash, pedagogik qarorlar qabul qilish hamda o'z faoliyatini tahlil qilish imkonini beradi. Shu bilan birga, u kompetensiyaviy tayyorgarlikning muhim tarkibiy qismi sifatida pedagogik bilimlarni amaliyot bilan uyg'unlashtiradi.

Kasbiy kompetensiya shaxsning kasbiy faoliyatni samarali amalga oshirishi uchun zarur bo'lgan bilim, ko'nikma, malaka va shaxsiy sifatlar majmuasidir. Boshlang'ich sinf o'qituvchisining kasbiy kompetensiyasi quyidagi komponentlarni o'z ichiga oladi: pedagogik (darsni loyihalash, o'quv jarayonini tashkil etish va baholash), psixologik (o'quvchilarning psixologik xususiyatlarini tushunish va ularga moslashish), metodik (ta'lim metod va yondashuvlarini nazariy hamda amaliy o'zlashtirish), kommunikativ (o'quvchilar, ota-onalar va hamkasblar bilan samarali muloqot o'rnatish) hamda refleksiv (o'z pedagogik faoliyatini tahlil qilish va takomillashtirish).

Pedagogik amaliyot ushbu komponentlarni shakllantirishda asosiy vosita bo'lib, u nazariy bilimlarni amaliy faoliyat bilan uzviy bog'laydi. Biroq bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilari pedagogik amaliyot jarayonida bir qator muammolarga duch keladilar. Jumladan, talabalar darsni rejalashtirish, maqsadni aniq belgilash, ta'lim metodlari va vositalarini mavzuga mos tanlashda qiyinchiliklarga duch keladilar. Ayniqsa, o'quvchilarning yosh xususiyatlarini hisobga olish, differensial yondashuvni qo'llash va faol metodlarni integratsiyalashda tajriba yetishmasligi seziladi.

Shuningdek, talabalarda dars berish jarayonida hayajon, o'ziga ishonchsizlik, auditoriya oldida chiqishdan qo'rquv va sinfni boshqarishdagi ikkilanishlar kuzatiladi. Maktab va OTM o'rtasidagi hamkorlikning yetarli darajada yo'lga qo'yilmaganligi, rahbar-o'qituvchilarning metodik ko'magining cheklanganligi ham talabalar faoliyatiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Bundan tashqari, talaba, fan o'qituvchisi va o'quvchilar o'rtasida samarali muloqot o'rnatishda qiyinchiliklar yuzaga keladi, pedagogik takt va kasbiy etika yetarlicha shakllanmagan bo'lishi mumkin. Talabalar o'z faoliyatini tahlil qilish, xatolarini aniqlash va ularni bartaraf etish yo'llarini belgilashda ham qiynaladilar. Ayrim maktablarda o'quv-metodik vositalar va raqamli texnologiyalarning yetishmasligi innovatsion metodlarni qo'llash imkoniyatini cheklaydi.

Mazkur muammolarni bartaraf etish integratsiyalashgan yondashuv asosida amalga oshirilishi lozim. Metodik muammolarni hal etish uchun pedagogik amaliyot mazmuni nazariy fanlar bilan uzviy bog'lanishi, talabalar uchun darsni loyihalash, differensial ta'limni tashkil etish hamda faol metodlardan foydalanish bo'yicha treninglar o'tkazilishi zarur. Psixologik muammolarni kamaytirish maqsadida talabalarni auditoriya bilan ishlashga bosqichma-bosqich jalb etish, rolli o'yinlar va amaliy mashg'ulotlarni joriy etish muhimdir.

Tashkiliy muammolarni bartaraf etishda OTM va maktablar o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish, amaliyot bazalarini oldindan tayyorlash va mentorlik tizimini yo'lga qo'yish samarali natija beradi. Kommunikativ muammolarni yengish uchun pedagogik muloqot madaniyatini rivojlantirishga yo'naltirilgan treninglar va ota-onalar bilan ishlash bo'yicha mashg'ulotlar tashkil etilishi lozim. Refleksiv muammolarni bartaraf etishda refleksiya kundaliklari, portfoliolar va tahliliy suhbatlardan foydalanish maqsadga muvofiqdir. Resurs muammolarini kamaytirish uchun esa raqamli ta'lim resurslari va elektron didaktik materiallardan foydalanishni kengaytirish zarur.

Pedagogik amaliyot jarayonida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy kompetensiyalarini shakllantirish bilan bir qatorda ularning rivojlanish darajasini baholash va monitoring qilish masalasi ham muhim ahamiyat kasb etadi. Biroq amaliyot jarayonida ko'pincha baholash subyektiv xarakter kasb etadi, aniq mezon va indikatorlar yetarlicha ishlab chiqilmagan bo'ladi.

Ko'p hollarda talabalar faoliyati umumiy taassurot asosida baholanadi, kompetensiyalarning alohida komponentlari (metodik, kommunikativ, refleksiv va boshqalar) bo'yicha aniq diagnostika olib borilmaydi. Natijada talaba o'zining qaysi yo'nalishda rivojlanishi, qaysi jihatlari sust ekani haqida to'liq axborotga ega bo'lmaydi. Shuningdek, baholash jarayonida talabalar bilan teskari aloqa (feedback) mexanizmi yetarli darajada yo'lga qo'yilmagan bo'lishi

mumkin. Bu esa refleksiv faoliyatning chuqurlashuviga to'sqinlik qiladi va kasbiy o'sish sur'atini sekinlashtiradi.

Shu bois pedagogik amaliyot jarayonida kompetensiyalarni baholashning aniq mezonlari, indikatorlari va darajaviy tavsiflarini ishlab chiqish, portfoliolar, kuzatuv varaqalari, refleksiya hisobotlari va diagnostik testlar asosida monitoring olib borish maqsadga muvofiqdir. Bu talabaga o'z rivojlanish dinamikasini anglash, ustozlarga esa individual yondashuvni amalga oshirish imkonini beradi.

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy kompetensiyalarini shakllantirishda pedagogik amaliyotni integratsiyalashgan yondashuv asosida tashkil etish alohida ahamiyat kasb etadi. Nazariy bilimlarning amaliy faoliyat bilan uyg'unlashuvi talabalarda kasbiy tafakkur, mustaqil qaror qabul qilish, muammoli vaziyatlarga moslashuvchan munosabat bildirish hamda refleksiv tahlil ko'nikmalarining rivojlanishiga xizmat qiladi.

Pedagogik amaliyot jarayonida simulyatsiya mashg'ulotlaridan foydalanish talabalarga real pedagogik vaziyatlarni xavfsiz va nazorat qilinadigan muhitda modellashtirish imkonini berib, ularning metodik, kommunikativ va psixologik kompetensiyalarini bosqichma-bosqich rivojlantirishga yordam beradi. Shu bilan birga, kompetensiyalarni baholash va monitoring qilish tizimining joriy etilishi talabaning kasbiy o'sish dinamikasini aniqlash, individual rivojlanish trayektoriyasini belgilash hamda teskari aloqani samarali yo'lga qo'yish imkonini yaratadi.

Shunday qilib, pedagogik amaliyotni integratsiyalashgan, refleksiv va diagnostik yondashuvlar asosida tashkil etish bo'lajak pedagoglarning kasbiy tayyorgarligini sifat jihatidan yangi bosqichga ko'taradi va ularning kelgusidagi pedagogik faoliyatga tayyorligini ta'minlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Azixodjayeva N.. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat O'quv qo'llanma. T.: O'zbekiston Yozuvchilar uyushmasi Adabiyot jamg'armasi nashriyoti, 2006, 160 b.
2. B.Xadjayev, A. Choriyev, Z. Saliyeva. Pedagogik tadqiqotlar metodologiyasi. Toshkent "IQTISODIYOT DUNYOSI" 2018.
3. E.Sh. Nazirova, Sh.B. Abidova, R.T. Sadikov, Multimediali ma'lumotlar bazasi. (o'quv qo'llanma) T. "Aloqachi" nashriyoti, 2020
4. Коджаспирова, Г.М. Педагогический словарь [текст]: для студ. высш. пед. учеб. завед / Г.М. Коджаспирова, Ю.А. Коджаспиров, – М.: Академия, 2000. – С. 176
5. N.A. Shermuxamedova, Ilmiy-tadqiqot metodologiyasi. T. "Fan va texnologiya" nashriyoti.